

We Lwowie, dnia 18. kwietnia 1900.

Aleg. 185

Sprawozdanie

Komisji przemysłowej o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności
w zakresie przemysłu krajowego.

(Krajowe szkoły zawodowe i warsztaty instrukcyjne.)

Wysoki Sejmie!

Przedłożone Wysokiemu Sejmowi sprawozdanie Wydziału krajowego łącznie z sprawozdaniem krajowej komisji dla spraw przemysłowych daje szczegółowy obraz co do liczby, kategorii, rozwoju i dzisiejszego stanu szkół zawodowych w kraju.

W rachubę biorąc dotychczas nieczynne dwie szkoły zawodowe jak koszykarska w Siedlcu i stolarska w Tarnopolu, na które odpowiednie kwoty wstawione zostały do preliminarza budżetu na rok 1900, liczymy ogółem 33 szkół zawodowych, w szczególności: ośm dla nauki koszykarstwa, trzy kołodziejskie, trzy stolarskie, jedna zabawkarska, dwie garncarskie, trzy szewskie, ośm tkackich, jedna sukiennicza, trzy koronkarskie, a wreszcie jedna dla nauki hafciarstwa.

W wykształceniu młodzieży w kierunku fachowym współdziałają jeszcze prywatne szkoły zawodowe zasilane subwencyami z funduszu krajowego, dalej kursa majsterskie urządzone dla pewnej kategorii rzemiosł i kursa nauki wędrowniej.

Subwencyonowanych szkół jest siedm, z tych cztery koszykarskie, jedna tkacka i dwie koronkarskie.

Kursa majsterskie obejmują prócz szewstwa specjalny kurs dla podmajstry murarskich, a naukę wędrowną stosowano w tkactwie i koszykarstwie.

Zestawiony wykaz przedstawia kategorie szkół, frekwencję i koszty utrzymania:

Liczba porządk.	Szkoły zawodowe i warsztaty instrukcyjne	Frekwencja uczniów (uczennic)			Preliminarz dochodów					Razem	U w a g a
		zwy- czajnych	nadzw.	Razem	Propo- nowana sub- wencya rząd.	Dotacya z fund. krajow.		Od gmin, po- wiatów i osób	Ze sprze- daży wyro- bów		
						zwy- czajna	nad- zwy- czajna				
I. Dla wyrobów koszykarskich.											
<i>Szkoła krajowa:</i>											
1	W Czerwonej woli	32	6	38	1.000	1.000	—	200	1.400	3.600	
2	„ Dźurowie . . .	20	4	24	600	692	—	150	1 000	2.442	
3	„ Rudkach . . .	38	4	42	500	600	—	305	1.300	2.705	
4	„ Siedlcu . . .	—	—	—	—	500	400	—	—	900	
5	„ Skołyszynie . . .	19	1	20	700	1.032	—	—	1.800	3.532	
6	„ Strychańcach . . .	15	—	15	650	874	—	266	1 000	2.790	
7	„ Wojsławiu . . .	6	2	8	500	535	—	250	600	1.885	
8	„ Zatorze . . .	11	—	11	600	660	—	200	600	2.060	
9	Subw. w Albigowy	—	—	—	—	300	—	—	—	300	
10	W Żurawnie . . .	—	—	—	—	420	—	—	—	420	
11	„ Bilińce . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
12	„ Pohorcach . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		141	17	158	4.550	6.613	400	1.371	7.700	20 634	
II. Dla wyrobów z drzewa.											
<i>(Kołodziejstwo, stolarstwo, wyrób zabawek).</i>											
Warsztat wzorowy kołodziejski:											
13	W Grybowie . . .	30	—	30	1.500	1.770	550	100	2.100	6.020	
14	„ Grzymałowie . . .	32	—	32	1.700	2.020	—	500	5.800	10.020	
15	„ Kamionce str. . .	45	—	45	1.600	4.001	800	—	5.100	11.501	
Szkoła stolarska:											
16	W Kalwarii . . .	19	1	20	1.500	3.380	5.000	—	860	10 740	
17	„ Stanisławowie . . .	47	6	53	1.300	3.956	150	1.100	1 800	8.306	
18	„ Tarnopolu . . .	—	—	—	1.500	1.800	—	—	—	3.300	
19	Szkoła dla wyrobu zabawek w Jaworowie	24	12	36	600	980	300	100	1 000	2.980	
		197	19	216	9.700	17.907	6.800	1.800	16.660	52.867	
III. Dla garncarstwa.											
20	Szk. kraj. w Kołomyi	17	12	29	3.000	3.540	2.250	—	2.200	10.990	
21	Warsztat wzorowy w Toustem . . .	8	4	12	1 300	1.190	—	—	1.200	3.690	
		25	16	41	4.300	4.730	2.250	—	3.400	14.680	
IV. Dla wyrobów ze skóry*).											
Szkoła szewska:											
22	W Dobczycach . . .	19	—	19	400	1.420	—	100	800	2.720	
23	„ Starym Sączu . . .	30	—	30	600	1.394	—	300	3.180	5.474	
24	„ Witkowie . . .	31	—	31	800	2.222	—	—	1.200	4 222	
		80	—	80	1.800	5.036	—	400	5.180	12.416	

* Majsterskie kursa szewskie w Krakowie i Lwowie 1.600 zł.

Liczba porządk.	Szkoły zawodowe i warsztaty instrukcyjne	Frekwencja uczniów (uczennic)			Preliminarz dochodów					Razem	U w a g a
		zwy- czajnych	nadzw.	Razem	Propo- nowana sub- wencya rząd.	Dotacya z fund. krajow.		Od gmin, po- wiatów i osób	Ze sprze- daży wyro- bów		
						zwy- czajna	nad- zwy- czajna				
					zł.	zł.	zł.	zł.	zł.		
V. Dla przemysłu tkackiego.											
25	Szkoła krajowa w Krośnie	26	—	26	3.800	4.470	—	200	2.000	10.470	
26	Warsztat wzorowy w Glinianach . . .	24	5	29	1.200	1.676	160	170	—	3.206	
27	w Gorlicach . . .	11	—	11	400	300	—	200	—	900	
28	w Korczynie . . .	18	—	18	720	1.080	—	—	—	1.800	
29	w Koszowie . . .	18	1	19	700	1.388	—	190	—	2.278	
30	w Łańcucie . . .	20	4	24	450	1.160	—	550	—	2.160	
31	w Rychwałdzie . .	10	—	10	500	1.055	—	200	—	1.755	
32	w Wilamowicach .	16	2	18	500	630	700	250	—	2.080	
33	Subw. pryw. w Budzanowie . . .	—	—	—	—	400	—	—	—	400	
		143	12	155	8.270	12.159	860	1.760	2.000	25.049	
VI. Dla przemysłu sukienniczego.											
34	Szkoła kraj. w Rakszawie . . .	27	1	28	2.800	4.110	—	500	—	7.410	
VII. Dla koronkarstwa i haftów.											
35	Szkoła krajowa w Bobowy . . .	—	—	—	400	230	—	100	200	930	
36	w Zakopanem . . .	70	3	73	800	2.250	—	—	2.400	5.450	
37	w Makowie . . .	36	5	41	400	864	—	73	300	1.637	
38	Szkoła subw. pow. w Kańczudze . . .	39	—	39	600	861	—	—	—	1.461	
39	w Jaworowie . . .	—	—	—	200	400	—	—	—	600	
40	Szk. subw. prywat. w Przeworsku . . .	—	—	—	—	300	—	—	—	300	
		145	8	153	2.400	4.905	—	173	2.900	10.378	
VIII. Dla murarstwa.											
41	Kurs dla podmajstrzych murarskich w Sieniawie	—	—	—	—	300	—	—	—	300	
Ad	I.	141	17	158	4.550	6.613	400	1.371	7.700	20.634	
"	II.	197	19	216	9.700	17.907	6.800	1.800	16.660	52.867	
"	III.	25	16	41	4.300	4.730	2.250	—	3.400	14.680	
"	IV.	80	—	80	1.800	5.036	—	400	5.180	12.416	
"	V.	143	12	155	8.270	12.159	860	1.760	2.000	25.049	
"	VI.	27	1	28	2.800	4.110	—	500	—	7.410	
"	VII.	145	8	153	2.400	4.905	—	173	2.900	10.378	
"	VIII.	—	—	—	—	300	—	—	—	300	
	Razem	758	73	831	33.820	55.760	10.310	6.004	37.840	143.734	

Świeże szkoły zawodowe.

W bieżącym roku zamierzone jest wprowadzenie w życie trzech świeżych szkół zawodowych, jak szkoły koszykarskiej w Siedlcu, stolarskiej w Tarnopolu i dla „przemysłu budowlanego“ w Podgórzu. Inicytywa do założenia szkoły ceglarskiej czy też dla „przemysłu budowlanego“ wyszła od przemysłowców zachodniej Galicyi, którzy na ankiecie w Krakowskiej Izbie handlowej i na całym szeregu zebrań w Podgórzu, oświadczyli gotowość popierania tego rodzaju szkoły moralnie i materyalnie. Szkoła ta miałaby za zadanie kształcić personal pomocniczy (majstrów, werkmistrzów, palaczy piecowych i t. p.) dla fabryk cegieł, dachówek, drenów, wapna, cementu i gipsu.

Miasto Podgórze jest odpowiedniem miejscem dla tej szkoły, gdyż posiada ono na miejscu i w najbliższej okolicy w znaczniejszej liczbie cegielnie maszynowe, wapienniki, fabryki cementu, wyrobów betonowych, dachówek i kaffi.

Czynniki miejscowe jak Rada powiatowa w Wieliczce, gmina m. Podgórza i Izba handlowa w Krakowie przyczyniać się będą do utrzymania projektowanej szkoły roczną dotacją w wysokości 2.000 koron.

Zwinięte szkoły.

Po spełnieniu zadania w obec miejscowego przemysłu zostały zwinięte cztery szkoły zawodowe i jeden kurs majsterski, w szczególności: dwie szkoły szewskie w Drohobyczu i Uhnowie, szkoła powroźnicza w Radymnie, garncarska w Porembie i kurs majsterski garncarski w Racie — ponadto zapowiada krajowa Komisya dla spraw przemysłowych zwinięcie z tegoż samego powodu warsztatu naukowego garncarskiego w Toustem.

Ogólne uwagi.

W przemyśle ceramicznym pozostanie czynną tylko jedna szkoła garncarsko-kaflarska w Kołomyi, której program ma być rozszerzony i szkoła wyposażona w odpowiednie środki naukowe, by i dla fabryk dachówek, cegieł, rurek drenowych przysposabiała czeladników fabrycznie wykształconych. Zakładanie świeżych szkół garncarskich nie jest wskazane, natomiast dla rozwoju przemysłu ceramicznego, fabrycznego i rzemieślniczego w kraju jest rzeczą ważną, by c. k. Rząd utworzył szkołę ceramiczną dla werkmistrzów przy państwowej wyższej szkole przemysłowej w Krakowie.

Na potrzebę ceramicznej rządowej szkoły werkmistrzowskiej wskazywała niejednokrotnie sejmowa Komisya przemysłowa. Wprawdzie c. k. Rząd objął programem państwowej szkoły przemysłowej we Lwowie szkołę ceramiczną dla werkmistrzów, która jednak dla braku lokalu nie została utworzona.

Szkoły tkackie a w dalszej konsekwencji i przemysł tkacki lniany pozostaje na niezmienionym stopniu rozwoju i pomimo czynionych usiłowań, dla braku przedsiębiorni w kraju nie postępuje w ten sposób, by mógł w znaczniejszej mierze zaspokajać potrzeby krajowe. Tkacz tutejszy pracuje w mniej korzystnych warunkach, gdyż przędzę fabryczną na wyroby cieńsze zmuszony jest sprowadzać z zagranicy, co naturalnie produkcję obdraża a tem samem przychodzi mu z trudnością walczyć z konkurencją wyrobów obcych. Z uwagi na ważność i potrzebę wydatnego rozwoju przemysłu tkackiego w kraju komisya uznaje za nader pożądaną, ażeby z inicytywy prywatnej a z pomocą krajowego funduszu przemysłowego powstać mogła w kraju fabryczna przedsiębiornia lnu. Wydział krajowy powinien na właściwej drodze podać do wiadomości szerszego ogółu treść uchwały powziętej na posiedzeniu sejmowem z 6. lutego 1895, która to uchwała przyznaje wydatną pomoc dla przemysłu przedsiębiornianego. Uchwała ta brzmi dosłownie:

„Sejm upoważnia Wydział krajowy, ażeby imieniem krajowego stałego funduszu przemysłowego i z majątku tego funduszu przystąpił do akcyjnego lub udziałowego przedsiębiorstwa przedzalnianego z sumą akcyjną lub udziałową 50.000 złr. a. w. na wypadek, jeżeliby przedsiębiorstwo takie zostało w kraju założone na racjonalnych podstawach i z uwzględnieniem potrzeb krajowego przemysłu, tudzież zrzekł się — na przeciąg pierwszych pięciu lat istnienia tego przedsiębiorstwa — prawa pobierania prowizji od powyższego kapitału“.

Uchwała powyżej powołana jak również i ta okoliczność, że przedzalnia fabryczna w myśl ustawy krajowej na lat 10 byłaby zupełnie wolną od opłacania jakichkolwiek dodatków do podatków powinna zachęcić przemysłowców i kapitalistów do założenia w kraju fabrycznej przedzalni lnu.

W dziale tkactwa sukienicznego przychodzi do zaznaczenia, że krajowa szkoła sukienicza w Rakszawie rozwija się normalnie, mając obecnie trwałe oparcie o świeżo założoną Spółkę akcyjną z kapitałem zakładowym w wysokości 200.000 koron.

Program zakładania szkół zawodowych.

Referent fachowy.

W kraju naszym, gdzie przemysł znajduje się na zbyt niskim stopniu rozwoju, gdzie ten przemysł w celu przysporzenia ludności pracy i zarobku jest koniecznym, należałoby dla uniknięcia zawodów pracować w dobrze obmyślonym i wytkniętym kierunku. Niesłychanie ważne zadanie byłoby do spełnienia, ażeby zbadać gruntownie warunki, w jakich przemysł u nas powstać i korzystnie dla kraju rozwinąć się może i powinien. W tej mierze należałoby przystąpić do szczegółowego zbadania tych wszystkich surowych produktów, które bądź to przyroda sama temu krajowi przysparza, lub też są wytworem przemysłu rolniczego. Ważną jest rzeczą wiedzieć, co i w jakich ilościach kraj wywozi, w jaki sposób i na jaki artykuł pewnej kategorii przemysłu te surowe płody za granicą przerabiają, ile z tych surowych płodów przerobionych na gotowe wyroby napowrót do nas przychodzi, możeby się okazało, że niejedna gałąź przemysłu dotychczas nie wiele lub zupełnie nie znana mogłaby się w kraju korzystnie rozwinąć. Dokładne poznanie stosunków w kraju miałoby i z tego względu znaczenie doniosłe, by można z uwagi na komunikację, bliskość pokładu węgla, albo siły wodnej, wskazać poszczególne miejscowości jako kwalifikujące się do założenia przedsiębiorstw fabrycznych. Badania wszechstronne wymagają niewątpliwie wiedzy fachowej i systematycznej pracy i mogą być one z biegiem czasu doprowadzone do pożądanego skutku, jeżeli odpowiednio wykształcony technik do tej pracy będzie użyty. W interesie przemysłu leży, by przy Wydziale krajowym względnie przy krajowej komisji dla spraw przemysłowych utworzono stałą posadę referenta fachowego. Komisya sejmowa w sprawozdaniach z 1896, 1897 i 1898 roku zwracała uwagę na potrzebę utworzenia posady referenta fachowego a dalej na potrzebę wypracowania programu dotyczącego zakładania szkół i warsztatów naukowych tak pod względem liczby jak i ich kategorii. Tę myśl popartą uchwałami Wysokiego Sejmu komisya ponownie podnosi, uważając utworzenie posady technicznego fachowego referenta i wypracowanie programu za nader ważne dla podniesienia i rozwoju przemysłu w kraju naszym.

Z szeregu postulatów podnoszonych w sprawozdaniach ponawia komisya kwestyę kursów majsterskich oraz lustracji szkół zawodowych. Za pożądanę dla przemysłu uważa komisya, by prócz kursów majsterskich dla szewców i podmajstrzych murarskich utworzono podobne kursa i dla innych kategorii rzemiosł.

Lustracje szkół zawodowych pod względem fachowym i administracyjnym powinny odbywać się systematycznie w pewnych odstępach czasu a bez kwestyi owe lustracje w skutkach swoich będą mieć doniosłe znaczenie dla przemysłu objętego programem szkoły.

Subwencye rządowe.

Subwencye rządowe na zakłady zawodowe w Galicyi wedle preliminarza państwowego na rok 1900

wynoszą . . . . . 32.950 zł.

a ponieważ żądano . . . . . 38.870 „

przyznał c. k. Rząd mniej o . . . . . 5.920 zł.

	a mianowicie:	żądano:	dali:	mniej o
na Zakłady drzewne	14.250 zł.	11.180 zł.	3.070 zł.	
„ „ garncarskie	5.800 „	5.600 „	200 „	
„ „ szewskie	2.700 „	1.920 „	780 „	
„ „ tkackie	11.070 „	10.550 „	520 „	
„ „ powroźnicze	500 „	400 „	100 „	
„ „ koronkarskie	2.400 „	1.550 „	850 „	
„ „ kobiece subwenc.	2.150 „	1.750 „	400 „	
razem j. w.	38.870 zł.	32.950 zł.	5.920 zł.	

w latach ubiegłych:

w roku 1899	36.556 zł	31.900 zł.	3.656 zł.
„ „ 1898	47.650 „	31.850 „	15.800 „
„ „ 1897	40.084 „	31.234 „	8.850 „

Z tego okazuje się, że liczne wezwania Wysokiego Sejmu skierowane do c. k. Rządu i starania Koła polskiego w Wiedniu skutku nie odnoszą, a najlepiej dowodzi ta okoliczność, że gdy w roku 1899 z postawionego żądania obcięto 3.656 zł., w roku 1900 obcięcie to wzrosło już do 6.000 zł.

W preliminarzu na rok 1900 nie dano żadnej subwencji dla szkoły zabawkarskiej i koronkarskiej w Jaworowie, szewskiej w Dobczycach, pomimo że szkoły te doskonale prosperują; nadto nie dano też nic na szkołę koronkarską w Bobowej, która otwartą została 1. października 1899 i na utworzyć się mającą w jesieni stolarską w Tarnopolu.

Komisya budżetowa przy sprawozdaniu z rubryki XVI. budżetu krajowego przedstawi Wysokiemu Sejmowi do uchwały odpowiednią rezolucyę do c. k. Rządu z żądaniem wydatnej pomocy dla szkolnictwa przemysłowego, z tego powodu komisya przemysłowa ogranicza się jedynie na wzmiance o tym przykrym przedmiocie.

W zakończeniu sprawozdania komisya z wyrazem uznania podnosi działalność Wydziału krajowego w zakresie szkół zawodowych, przyczem zaznacza, że przyjmuje wniosek Wydziału krajowego co do dwóch stabilizacyi i wnosi:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje z zadowoleniem do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z dnia 28. grudnia 1899 r. L. 87.141 i dołączone do niego sprawozdanie z czynności krajowej komisji dla spraw przemysłowych w zakresie szkół i warstów zawodowych.

II. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby stabilizował Władysława Niemczynowskiego na posadzie kierującego instruktora zawodowego w krajowej szkole stolarskiej w Kalwarii Zebrzydowskiej, a Kazimierza Jamroza na posadzie kierującego instruktora zawodowego w krajowym naukowym warsztacie tkackim w Kossowie, przyznał im, mianowicie: Niemczynowskiemu stałą płacę w kwocie 1.200 zł. rocznie, Jamrozowi stałą płacę w kwocie 720 zł. rocznie, oraz przyznał im prawo do emerytury na równi z innymi stabilizowanymi urzędnikami, wymienionymi w §. 12. ust. 2. lit. b statutu emerytalnego uchwalonego przez Sejm dnia 21. stycznia 1889, tudzież z zastosowaniem uchwały sejmowej z dnia 3. stycznia 1874 i pod warunkami tą uchwałą określonymi, wymierzał Władysławowi

Niemczynowskiemu trzy pięciolecia po 100 zł., Kazimierzowi Jamrozowi trzy pięciolecia po 80 zł., w miarę ukończenia 5, 10 i 15 lat służby, pełnionej przy tych samych stałych poborach i na tych samych posadach.

Służba policzalna do emerytury poczyna się liczyć:

u Niemczynowskiego od dnia 26. września 1892,
Jamroza od dnia 10. czerwca 1895.

Służba policzalna do pięcioleci zaczyna się liczyć:

u Niemczynowskiego od dnia 1. stycznia 1899,
u Jamroza od dnia 1. stycznia 1897.

III. Sejm upoważnia Wydział krajowy, ażeby w celu utworzenia posady technicznego referenta dla spraw przemysłowych, wstawił odpowiednią kwotę do budżetu krajowego na rok 1901.

IV. Poleca się Wydziałowi krajowemu, ażeby w porozumieniu z krajową Komisją dla spraw przemysłowych opracował i Sejmowi w czasie niedługim o ile możliwości na najbliższej sesji przedłożył szczegółowy program co do zakładania szkół i warsztatów zawodowych, kursów czeladniczo-majsterskich i kursów wędrownych.

Przewodniczący:

Weigel w. r.

Sprawozdawca:

Zardecki w. r.

